

Andrzej Makowski CSsR
WSD Redemptorystów – Tuchów

Przepowiadanie w uroczystości, święta i wspomnienia maryjne

Słowa kluczowe: homilia, przepowiadanie maryjne, uroczystości i święta maryjne, liturgia, euchologium

Keywords: homily, Marian preaching, Marian celebrations and feasts, liturgy, euchology

W pierwszą rocznicę rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II papież Paweł VI modlił się: „O Maryjo, spraw, aby ten Kościół (...) uznawał Cię za Matkę i Córkę, i wybraną Siostrę, jako niezrównany wzór, jako jego chwałę, radość i jego nadzieję”¹. Wiele sposobów nazywania tej Kobiety, tak centralnych w naszej historii wiary, może pomóc nam w pełniejszym poznaniu dróg, przez które Bóg nadal współdziała ze wszystkimi ochrzczonymi w Chrystusie dla ich zbawienia. Maryja z Nazaretu pozostaje dla nas zarówno Matką Bożą, jak i świętą Maryją. Poprzez przepowiadanie, które odbywa się w Jej święta, wspólnota może w pełni docenić zarówno wyjątkową rolę tej Kobiety, jak i wspólne powołanie i dar, jakie dzieli Ona z nami wszystkimi: odkupienie w Jezusie Chrystusie i przez Niego². W artykule ukazane zostaną sugestie na temat przepowiadania w uroczystości i święta maryjne, jakie proponuje amerykański redemptorysta James A. Wallace.

1. Kult Maryi w świetle Soboru Watykańskiego II

Święty papież Paweł VI, odwołując się w adhortacji *Marialis cultus* do wskazań numeru 102 soborowej konstytucji o liturgii *Sacrosanctum concilium*,

¹ J.A. Wallace, *Preaching to the Hungres of the Heart. The Homily on the Feats and the Rites*, Collegville, Minnesota 2002, s. 174 (dalej: *Preaching*).

² Tamże.

pisał: „Przed odnową liturgii rzymskiej trzeba było starannie na nowo opracować jej Kalendarz powszechny. Ten nowy układ – ponieważ został dokonany w tym celu, by obchód dzieła zbawczego w ustalone dni odpowiednio został uwidoczniiony przez rozdzielenie na roczny cykl całej tajemnicy Chrystusa, od Wcielenia poczynając aż po oczekiwanie Jego chwalebного przyjscia – sprawił, że wspomnienie Matki Bożej zostało włączone w roczny cykl tajemnic Syna w bardziej organiczny sposób i w ściślejszym powiązaniu z tymi tajemnicami”³.

W dalszej części tego dokumentu (numery 3–14) papież rozważa bardziej szczegółowo adwentową pobożność ludową i cześć maryjną, zwłaszcza drugą i ostatnią fazę Adwentu, a także uroczystość Niepokalanego Poczęcia, następnie okres Bożego Narodzenia z uwzględnieniem uroczystości Bożej Rodzicielki i Świętej Rodziny. Omawia kolejno Zwiastowanie i Wniebowzięcie. W tych czterech maryjnych uroczystościach o najwyższej randze liturgicznej ukazane są zasadnicze prawdy dotyczące pokornej Służebnicy Pańskiej.

Adhortacja poświęca także uwagę mniejszym maryjnym świętom, które upamiętniają zbawcze wydarzenia, podkreślające ścisłą więź Maryi z Synem. Są to: święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (8 września); święto Nawiedzenia (31 maja) – jego liturgia czci Maryję noszącą w łonie Syna, która jednak odwiedza Elżbietę, by służyć jej pomocą swej miłości i obwieścić miłosierdzie Boga Zbawiciela; wspomnienie Matki Bolesnej (15 września), które daje sposobność żywego przypomnienia najważniejszej i jakby rozstrzygającej chwili historii zbawienia, a także sposobność uczczenia „Matki współcierpiącej z Synem”, przy którym stała, gdy był wywyższony na krzyżu. Trzeba również zwrócić uwagę na święto z 2 lutego, któremu przywrócono nazwę Ofiarowanie Pańskie, by dokładnie uchwycić bardzo bogatą treść w nim zawartą, mianowicie połączone wspomnienie Syna i Matki. Jest to bowiem uroczysty obchód tajemnicy zbawienia dokonanego przez Chrystusa, z którym Najświętsza Dziewica zespoliła się najściślej jako Matka cierpiącego Sługi Jahwe, jako wykonawczyni zadania powierzonego dawnemu Izraelowi i jako wzór nowego ludu Bożego, który wśród wiary i nadziei ustawicznie jest doświadczany cierpieniami i prześladowaniami⁴.

Odnowiony kalendarz rzymski wskazuje również na maryjne wspomnienia lokalne oraz zawarte w kalendarzach partykularnych. Paweł VI zauważa, że te uroczystości wywodzą się z kultu lokalnego, który został rozszerzony na cały Kościół powszechny. Odwołuje się do następujących wspomnień lokalnych: 11 lutego – Najświętszej Maryi Panny z Lourdes; sobota po drugiej niedzieli po

³ MC, nr 2.

⁴ Tamże, nr 7.

Zesłaniu Ducha Świętego – Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny; 16 lipca – Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel; 5 sierpnia – poświęcenie bazyliki Najświętszej Maryi Panny; 7 października – Najświętszej Maryi Panny Różańcowej; 21 listopada – Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny⁵.

2. Maryja w *Ordo Missae*

Cześć oddawana Najświętszej Maryi Pannie odgrywa ważną rolę w liturgii mszalnej. Na odrębne studium zasługuje porównanie liczby i charakteru maryjnych wspomnień w przedsoborowym porządku w mszale Piusa V z posoborową praktyką, przykładowo w modlitwach kanonów eucharystycznych. Omawiając cześć oddawaną Najświętszej Maryi Pannie w mszale po reformie liturgicznej Soboru Watykańskiego II, należy wskazać na zmiany tekstów prefacji oraz zmianę w obrębie Kanonu rzymskiego i w nowych formach modlitw eucharystycznych. Mszał Pawła VI – ogłoszony w 1970 roku, 400 lat po mszale Piusa V, stanowiącym owoc reform Soboru Trydenckiego, zawiera nie tylko jedną, pierwotną maryjną prefację. Do świąt maryjnych, które nie mają własnej prefacji, doszła prefacja inspirowana tekstem *Magnificat*, która może być wykorzystywana przy różnych świątach. Święta Pańskie z 25 marca oraz 2 lutego, dawniej klasyfikowane jako święta maryjne, również szczycą się własnymi prefacjami; podobnie uroczystości ku czci Najświętszej Maryi Panny, Niepokalane Poczęcie (8 grudnia) i Wniebowzięcie (15 sierpnia).

Z kolei zmiana w Kanonie rzymskim, która otrzymała nazwę I modlitwy eucharystycznej, odnosi się pośrednio do maryjnej czci. Lista świętych skróciła się, ale Maryja jest wymieniana jako pierwsza w ich społeczności. W anametycznej części II modlitwy eucharystycznej oraz w IV modlitwie eucharystycznej wśród dzieł zbawczych Boga jest przywołane wcielenie Jego Syna z Maryi Dziewicy. W IV modlitwie eucharystycznej Maryja jest wspomniana dwukrotnie: przed przeistoczeniem, gdy przypomina się historię zbawienia, kiedy to „Syn Boży za sprawą Ducha Świętego stał się Człowiekiem i narodził się z Maryi Dziewicy”, oraz pod koniec jako Ta, która pierwsza cieszy się dziedzictwem życia wiecznego, obiecanego wszystkim wierzącym. II modlitwa eucharystyczna ma za podstawę Eucharystię Hipolita, natomiast IV modlitwa eucharystyczna sięga do modelu Kościołów wschodnich.

W posoborowej liturgii *Ordo Missae* cześć oddawana Najświętszej Maryi Pannie wyrażona w modlitwach eucharystycznych zyskała wyraźniejsze kształty. Paweł VI zaznacza: „w modlitwach eucharystycznych w jakiejś nie-

⁵ Por. tamże, nr 8.

zwykłej harmonii z liturgiami wschodnimi znajduje się starożytne wspomnienie Najświętszej Maryi Panny. W prastarym Kanonie rzymskim, w którym Bożą Rodzicielkę czci się słowami pełnymi bogatej treści i religijnego zapachu, czytamy: »Zjednoczeni z całym Kościołem, ze zcją wspominamy najpierw pełną chwały Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Boga i Pana naszego, Jezusa Chrystusa«. Także w Modlitwie eucharystycznej III, niedawno wprowadzonej, pragnienie proszących z usilnym błaganiem, by wraz z Matką mogli uczestniczyć w dziedzictwie synów, jest wyrażone następująco: »Niech On nas uczyni wiecznym darem dla Ciebie (Ojczy), abyśmy otrzymali dziedzictwo z wybranymi Twoimi, przede wszystkim z Najświętszą Dziewicą, Bogurodzicą Maryją«. To codzienne wspomnienie, jako że zostało ono umieszczone w samym środku Boskiej Ofiary, winno się uważać za szczególny wyraz czci, jaką Kościół okazuje »Błogosławionej przez Najwyższego«⁶.

3. Maryjne Msze święte

Siedemnaście lat po ogłoszeniu mszału Pawła VI, który zastąpił mszał trydencki z 1570 roku, opublikowano kolejny, będący zbiorem Mszy świętych o Najświętszej Maryi Pannie. Dołączono do niego lekcjonarz, deklarując, iż obie księgi stanowią rodzaj aneksu do rzymskiego mszału Pawła VI. Wiele Kościołów lokalnych dość szybko przetłumaczyło *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine* na języki ojczyste. Także wierni Kościoła katolickiego w Polsce mogą z niego korzystać⁷.

Msze maryjne kompleksowo ukazują wyraźne maryjne akcenty w liturgii eucharystycznej. Już nawet powierzchowny ogląd otwierającego wersetu, kolekty, liturgii słowa, psalmu responsoryjnego czy pozostałych części Mszy ukazuje udział Maryi w odkupieńczym planie Boga Ojca i spełnieniu go przez Jezusa Chrystusa. Nie do przecoczenia jest również modlitwa eucharystyczna – stanowiąca istotę wydarzenia liturgii eucharystycznej – gdzie jest także miejsce dla Najświętszej Maryi Panny. W tym kontekście warto zwrócić uwagę także na pieśni maryjne. Formularz Mszy świętych maryjnych zawiera propozycje pieśni na Komunię świętą⁸.

⁶ Tamże, nr 10.

⁷ *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.

⁸ A.A. Napiórkowski, *Maryja jest piękna. Zarys mariologii i maryjności*, Kraków 2016, s. 201.

4. Lekcjonarz mszalny – czytania odnoszące się do Najświętszej Dziewicy

14 października 1969 roku wydano *Ordo lationum Missae* – nowy układ czytań, nieco uzupełniony w drugim wydaniu z 21 stycznia 1981 roku. Dekret o drugim typicznym wydaniu *Ordo lationum Missae* zawiera przede wszystkim obszerniejszy niż poprzednio wstęp teologiczny, pogłębiający teologię słowa Bożego. Włączono także czytania mszy obrzędowych i tych sakramentów, których odnowione *Ordines* ukazały się po pierwszym wydaniu lekcjonarza, oraz czytania na święta: Rodziny Nazaretańskiej, Chrztu Pańskiego, uroczystości Wniebowstąpienia i Zesłania Ducha Świętego; dodano czytania według cyklu ABC.

W posoborowym odnowionym rycie rzymskim do lekcjonarza mszalnego dołączono znacznie więcej tekstów biblijnych. Dzięki zwiększonej liczbie czytań mszalnych w trzyletnim cyklu ukazano całą historię zbawienia. W lekcjonarzu mszalnym znalazło się więcej miejsca dla osoby Maryi i Jej funkcji w odkupieńczych i zbawczych dziełach Jezusa Chrystusa. Tym samym można lepiej zgłębiać tajemnicę Boskiego Odkupiciela i Jego Matki. Obecna forma lekcjonarza zawiera większą liczbę czytań ze Starego i Nowego Testamentu odnoszących się także do samej Najświętszej Dziewicy. Jednakże ów ilościowy przyrost oparto na krytycznej ocenie, gdyż zatrzymano tylko te czytania, które z powodu oczywistości swej treści lub na podstawie starannej egzegezy, popartej wskazaniem Urzędu Nauczycielskiego lub solidnej tradycji, uznano za mające znaczenie maryjne. Te czytania wykorzystywane są nie tylko w maryjne święta, lecz także przy wielu innych okazjach, na przykład w niektóre niedziele roku liturgicznego, przy sprawowaniu obrzędów sakramentów lub sakramentaliów, a także z okazji przykrych lub radosnych wydarzeń, które spotykają wierzących⁹.

5. Teksty euchologiczne źródłem przepowiadania o Maryi

Liturgia, jej obrzędy, znaki, gesty, hymny, oracje, anafory, wszystkie teksty, którymi Kościół się modli i przez które sprawuje święte misteria, czyli to wszystko, co stanowi liturgię, jest źródłem przepowiadania¹⁰. Na uwagę kaznodziei zasługują teksty euchologiczne, które powinien w nim uwzględnić¹¹.

⁹ Tamże, s. 202.

¹⁰ S. Koperek, *Liturgia źródłem przepowiadania*, w: *Liturgia i przepowiadanie*, Kraków 2010, s. 115.

¹¹ Zob. S. Dyk, *Co głosić, aby uwierzyli? Studium homiletyczne Lekcjonarza mszalnego*, Lublin 2013.

Euchologium to całość tekstów modlitewnych stworzonych przez Kościół do celów kultowych przyjętych w formularzu liturgicznym. Zasadniczo dzieli się je na „mniejsze” (oracje proste: kolekta, na ofiarowanie, po komunii) oraz „większe” (oracje bardziej złożone: prefacje, modlitwy eucharystyczne). Euchologium, zwłaszcza euchologium mniejsze (przede wszystkim kolekta i modlitwa po komunii) oraz prefacja, stanowi ważny klucz hermeneutyczny w zrozumieniu tekstów biblijnych przekazany przez Tradycję Kościoła. Dotyczy to zwłaszcza celebracji liturgicznych w okresach o szczególnym znaczeniu.

W Kościele katolickim pobożność maryjną wyraża się w liturgii oraz poza nią. Matka Pana obecna w zbawczych misteriach Chrystusa, jest liturgicznie wspominana razem z tymi misteriami. *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*¹² zawiera 48 formularzy mszalnych i 51 prefacji, co ukazuje, jak głęboko katolicka pobożność maryjna zakorzenia się w liturgicznym kulcie Kościoła¹³.

W tym punkcie zajmiemy się analizą formularzy Mszy własnych o Najświętszej Maryi Pannie, lecz ograniczymy ją jedynie, za Władysławem Głową, do kolekt. Podkreślają one przede wszystkim Jej boskie macierzyństwo (15 sierpnia: Wigilia Wniebowzięcia NMP; 8 września: Narodzenie NMP). Ukazują Ją jako Tę, która „nosiła w łonie Syna Bożego” (31 maja: Nawiedzenie NMP; 8 grudnia: Niepokalane Poczęcie NMP), była „godnym mieszkaniem” dla Chrystusa (25 czerwca: NMP Świętogórskiej z Gostynia) i „godnym mieszkaniem dla Ducha Świętego” (Niepokalanego Serca NMP) oraz „wydała na świat Dawcę łaski” (7 maja: NMP, Matki Łaski Bożej). Oprócz tego w kolektach jest także mowa o wydarzeniach z życia Maryi (31 maja: Nawiedzenie; 15 sierpnia: Wniebowzięcie; 15 września: NMP Bolesnej – Maryja stoi pod krzyżem; 12 września: Najświętszego Imienia Maryi – Jezus Chrystus daje nam Maryję za Matkę), o Jej współdziałaniu z Synem w dziele odkupienia ludzi (7 maja: NMP, Matki Łaski Bożej; 13 sierpnia: NMP Kalwaryjskiej) i o Jej pełni łaski (21 listopada: Ofiarowanie NMP). Przywileje i cnoty Najświętszej Maryi Panny, które podziwiamy w Jej różne święta i wspomnienia, stają się dobrą okazją, byśmy zauważyli w sobie przeciwne tym cnotom wady i grzechy. Na przykład we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Lourdes (11 lutego) zauważamy swoją grzeszność. Maryja ponadto ukazana jest jako „przedziwna pomoc i obrona” naszego narodu (3 maja; 26 sierpnia) i jako nasza Matka (NMP Matki Kościoła) czy Matka i Wspomożycielka (24 maja: NMP Wspomożenia Wiernych) albo „Matka gotowa nieustannie nam pomagać”

¹² *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, dz. cyt.

¹³ S.C. Napiórkowski, *Pobożność maryjna*, w: *Leksykon pedagogiki religii*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 578.

(27 czerwca: NMP Nieustającej Pomocy), albo Matka i Królowa (22 sierpnia: NMP Królowej)¹⁴.

6. Głoszenie podczas świąt maryjnych

W ogólnym kalendarzu liturgicznym Kościoła katolickiego znajduje się 15 świąt maryjnych poświęconych Maryi, Matce Boga, i kilka innych, w których odgrywa Ona główną rolę¹⁵. Kilka jest zakorzenionych w biblijnej historii, podczas gdy inne osadzone są na połączeniu teologicznych, dewocyjnych i historycznych faktów. Zgodnie z zasadą o przepowiadaniu chrystologicznym, przepowiadając w Jej święta, nie stawiamy Maryi na miejscu Chrystusa. Raczej próbujemy odkryć, jak możemy pracować z Nią i przez Nią w zadaniu osiągnięcia zbawienia, zarówno jako wspólnota Kościoła, jak i poszczególni jego członkowie. James A. Wallace wskazuje, że w przepowiadaniu możemy ukazać działanie Maryi podobnie jak w przepowiadaniu o świętych. Proponuje ukazać Ją jako: model (wzór ludzkiej odpowiedzi na drodze do zbawienia), zwierciadło, mentorkę (nauczycielkę, wychowawczynię, mistrzynię, przewodniczkę duchową) i jako metaforę¹⁶.

¹⁴ W. Głowa, *Teksty formularzy mszalnych źródłem przepowiadania homilijnego*, w: *Diligis Me? Pasce. Księga jubileuszowa dedykowana Biskupowi sandomierskiemu Wacławowi Józefowi Świerżawskiemu na pięćdziesięciolecie święceń kapłańskich 1949–1999*, Sandomierz 1999, s. 371.

¹⁵ Adhortacja *Marialis Cultus* za odnowionym kalendarzem Kościoła rzymskiego wlicza następujące obchody maryjne: 1) uroczystości: Niepokalanego Poczęcia NMP (8 grudnia), Świętej Bożej Rodzicielki (1 stycznia) Zwiastowania Pańskiego (25 marca), Wniebowzięcia NMP (15 sierpnia); 2) święta: Ofiarowania Pańskiego (2 lutego), Nawiedzenia NMP (31 maja), NMP, Matki Kościoła (poniedziałek po Zesłaniu Ducha Świętego), Narodzenia NMP (8 września); 3) wspomnienia obowiązkowe: NMP Wspomożycielki Wiernych (24 maja), Niepokalanego Serca Maryi Panny (sobota po uroczystości Najświętszego Serca Pana Jezusa), Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (16 lipca), Najświętszej Maryi Panny Królowej (22 sierpnia), Najświętszej Maryi Panny Bolesnej (15 września), Najświętszej Maryi Panny Różańcowej (7 października), Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny (21 listopada); 4) wspomnienia dowolne: Najświętszej Maryi Panny z Lourdes (11 lutego), rocznica poświęcenia rzymskiej Bazyliki NMP (5 sierpnia), Najświętszego Imienia Maryi (12 września). Maryjny dokument wspomina również święta maryjne poszczególnych Kościołów lokalnych. W polskim kalendarzu liturgicznym należą do nich dwie uroczystości: Najświętszej Maryi Królowej Polski (3 maja) i Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej (26 sierpnia).

¹⁶ *Preaching*, s. 162–167.

6.1. Maryja jako model

(wzór ludzkiej odpowiedzi na Bożą łaskę / wzór mówienia Bogu „tak”)

Popularna sztuka pobożnościowa często przedstawiała Maryję jako Panią w niebieskiej jedwabnej sukni, poruszającą się łagodnie przez góry i doliny w jasny wiosenny dzień pośród śpiewających ptaków i kołyszących się kwiatów, patrzącą czułym wzrokiem. Wallace stwierdza, że widzi raczej dziewczynę zdążającą ku prawdzie. Podróż Maryi to coś więcej niż pokonywanie geograficznej odległości. Jest tym, do czego wszyscy jesteśmy zaproszeni: by zmierzać coraz bliżej ku prawdzie o tym, kim jest Bóg i co uczynił dla nas w Jezusie Chrystusie, oraz ku prawdzie o tym, kim my jesteśmy i do czego zostaliśmy wezwani. Maryja jest wzorem odpowiedzi na Bożą łaskę – Dobrą Radą. Wspominamy Ją w konkretnym święcie – Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (31 maja) – ponieważ wyrusza Ona, aby być z Elżbietą i wyśpiewać pieśń prorocką, która ogłasza plan Boży i Jej chętny udział w tym dziele.

Maryja jako wzór mówienia Bogu „tak” i chętnego uczestnictwa w zbawczym planie, który zaczął się we Wcieleniu, to podstawa takich świąt, jak: uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi (1 stycznia), uroczystość Zwiastowania Pańskiego (25 marca), rocznica poświęcenia rzymskiej bazyliki Najświętszej Maryi Panny (5 sierpnia), czyli wspomnienie kościoła zbudowanego przez papieża Sykstusa III, aby uczcić Matkę Bożą, która nieco wcześniej została ogłoszona Bożą Rodzicielką (Theotokos) podczas soboru w Efezie w 431 roku. Od chwili powiedzenia swego „tak” Maryja zaczyna drogę w kierunku obrazu Nowej Ewy, kobiety nowego stworzenia, Matki Jezusa i wszelkiego stworzenia. Ale to „tak” nie oddziela Jej od nas – tylko umieszcza Ją przed nami. „Tak” jest słowem, które wszyscy powinniśmy powiedzieć, próbując we wspólnocie Kościoła postrzegać siebie jako miejsce, w którym dokonuje się zbawczy plan Boga. Przez to wypełni się uniwersalne powołanie noszenia Chrystusa w naszym ciele i dawania Go światu – tak jak Maryja.

6.2. Maryja jako lustro

(wzór zwierciadła przymiotów Boga)

W uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny (8 grudnia) oraz Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (15 sierpnia) możemy widzieć w Maryi odbicie zbawczej łaski Boga i Jego zbawienną łaskę oraz łaskawe działanie. W Jej niepokalanym poczęciu odzwierciadła się to, co dzieje się dla nas wszystkich w chrzcie; ratyfikacja naszego istnienia otoczonego Bożą miłością od samego początku. W Jej wniebowzięciu odzwierciadła się z kolei nasze

ostateczne przeznaczenie w Chrystusie, by być podniesionymi do komunii ze wszystkimi świętymi oraz Chrystusem, który króluje. Ewangelie przeznaczone na te dwie uroczystości podkreślają, co Bóg uczynił w Maryi¹⁷. Głoszenie w te dni zobowiązuje kaznodziejów, aby powiedzieli więcej i głębiej o darze Boskiego zbawienia dokonanego w Chrystusie i wyrażonego w ciele Maryi – naszej Matce i siostrze w wierze.

Maryja w pobożności ludowej często jest odbiciem atrybutów Boga, szczególnie Jego wszechobecności i mocy uzdrawiania. Ukazana jako wszechobecna Pani, odzwierciedla Boga, który jest wszędzie przez swą twórczą obecność i moc. Maryja jest Panią wszelkiego dobra, odzwierciedlającą łaskawego Boga, który jest jednocześnie najwyższą siłą i najwyższym dobrem. Takie serce Matki odzwierciedlające współczujące serce Jej Syna możemy odnaleźć w świętach takich, jak: Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny (sobota po drugiej niedzieli po Zesłaniu Ducha Świętego i dzień przed uroczystością Najświętszego Serca Pana Jezusa); w święto Matki Bożej Bolesnej (15 września) – dzień po święcie triumfu Krzyża: bolejąca Matka przy krzyżu odzwierciedla Syna, który został wywyższony dla naszego zbawienia; wspomnienie obowiązkowe Najświętszej Maryi Panny Królowej (22 sierpnia) – mimo że pozornie oddala nas od pokornej służebnicy z Nazaretu i cierpiącej Matki stojącej przy krzyżu. Należy właściwie zrozumieć ciągły udział Maryi zarówno w chwale, jak i wszelkim działaniu Jej Syna, pomimo tendencji oddzielania Jej od zbawczego dzieła Chrystusa i wzmacniania średniowiecznej koncepcji równoległych królestw – gdzie Maryja udziela miłosierdzia, a Chrystus osądza¹⁸. To wspomnienie weszło do kalendarza liturgicznego pod koniec 1954 roku (Roku Maryjnego). Jednocześnie trzeba zauważyć, że Kościół już od długiego czasu czcił Maryję jako Królową, widząc w Jej wysławianiu olśniewającą nagrodę dla Tej, która oddała się całkowicie swojemu Synowi i Jego zbawczemu działaniu. Ewangelia proponowana na to wspomnienie obowiązkowe to opis Zwiastowania (Łk 1, 26–38), w którym anioł zaprasza Maryję do realizacji Boskiego planu. Możemy widzieć w tym wspomnieniu kulminację Boskiego działania w Maryi przez całe Jej życie aż do momentu, gdy doszła do pełnej komunii z Synem po

¹⁷ Zob. K. Rahner, *Mary Mather of the Lord*, New York 1963, s. 49.

¹⁸ Świadczą o tym słowa z pieśni *Serdeczna Matko*: „Lecz kiedy Ojciec rozgniewany siecze, szczęśliwy, kto się do Matki uciecze”. Ten obraz rozgniewanego Boga i miłosiernej Matki powtarza się w wielu miejscach: „A chociaż Syn Twój w gniewie mnie ukarze, Matka za dzieckiem w obronie powstanie. (...) A za kim, Matko, na sądzie się wstawisz, ten wieczną śmiercią nigdy nie zaginie”. Tak jest w pieśni *Biedny, kto Ciebie*. W innej (co prawda, mało śpiewanej): „Racz na nas wejrzeć, Matko miłosierna, rozbrój gniew Syna, Opiekunko wier-na”; J. Salij, *Rozgniewany Bóg i miłosierna Matka*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/praca_nad_wiara/rozniewany.html (dostęp: 10 czerwca 2020).

śmierci. Soborowa konstytucja o liturgii *Sacrosanctum concilium* przypomina, że Maryja jest „nierozzerwalnym węzłem złączona z całym zbawczym dziełem swojego Syna” (nr 103). Tego dnia kaznodziejom może pomóc odwołanie się do uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata (ostatnia niedziela zwykła) przez perykopę ewangeliczną wybraną na ten dzień, a szczególnie odniesienie się do tego, jakim królestwem Chrystus rządzi: królestwem służby (Mt 25, 31–46), prawdy (J 18, 33–37) i współczucia (Łk 23, 35–43). W tym świetle możemy też celebrować Maryję jako Królową¹⁹.

Inne święta, jak Matki Bożej z Lourdes (11 lutego) i Matki Bożej z Guadalupe (11 grudnia), przedstawiają Maryję jako odbicie uzdrawiającej mocy Boga i Jego miłości do biednych. Możemy w przepowiadaniu napotkać pewien problem dotyczący głoszenia tylko zasług Maryi w te święta. W swojej symbolice pokazują one Maryję jako ukoronowaną Królową nieba i przedstawiają samą (choć Matka Boża z Guadalupe jest w stanie błogosławionym). Kaznodzieje w te święta muszą uważać, żeby nie stworzyć wrażenia, że nawiązują tylko do mocy Maryi, która przynosi uzdrowienie chorym i wolność ludziom w opresji. Chociaż teksty biblijne są w centrum naszego głoszenia maryjnego, te święta proklamują Boga, który cały czas dokonuje rzeczy wielkich dla tych, co wierzą, pozostaje z biednymi i będzie ich obroną. Modlitwy wprowadzające do Eucharystii mogą pomóc kaznodziei ustawić odpowiedni ton celebracji (tak jak w dniu wspomnienia Matki Bożej z Lourdes, kiedy Kościół prosi przez modlitwy do Maryi o siłę, aby pokonać naszą ludzką słabość).

6.3. Maryja jako mentorka (przewodniczka wspólnoty)

Pewne święta pozwalają kaznodziejom prezentować Maryję jako prowadzącą nas głębiej w tajemnice paschalne. Jako Matka jest ona również naszą mentorką, pouczając nas na drogach swojego Syna. Jako Matka Boża Bolesna (15 września) zachęca do kontemplacji i uczestnictwa w cierpieniu i śmierci Jezusa (J 19, 25–27). Jako Matka Boża Różańcowa (7 października) wzywa do modlitwy (Dz 1, 12–14), rozważając zbawcze tajemnice, które wprowadzają we wcielenie, śmierć i zmartwychwstanie Zbawiciela. Święto Matki Bożej z Góry Karmel (16 lipca), upamiętniające powstanie zakonu karmelitów w XII wieku, prezentuje Ją jako prawdziwą Córę Syjonu (Zach 2, 14–17), która zaprasza nas do „słuchania słowa Bożego i zachowywania go” (Mt 11, 27–28). W święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (8 września) Matka Pana uczy nas

¹⁹ Zob. S. Hahn, *Maryja. Mama i Królowa*, Częstochowa 2015.

przez genealogię Mateusza i przez zwiastowanie Józefowi (Mt 1, 1–16, 18–23), że Bóg działał przez przedziwne okoliczności, żeby doprowadzić do narodzin Mesjasza, wywyższając biedaków, a wprowadzając w zakłopotanie mądrych i silnych. Maryja jako mentorka wzywa nas, aby rozważyć i modlić się, służyć i czekać cierpliwie na Boskie działanie, ufać działaniu Ducha Świętego i uczestniczyć w cierpieniach Jej Syna.

6.4. Maryja jako metafora łaski

Litania loretańska hojnie używa określeń: Zwierciadło sprawiedliwości, Stolico mądrości, Różo duchowna, Wieżo Dawidowa, Wieżo z kości słoniowej, Domie złoty, Arko przymierza, Gwiazdo zaranna. Od wieków Maryja jest pozdrawiana przez kaznodziejów i pisarzy chrześcijańskich w sposób godny poetów. Matka Odkupiciela uwolniła prozaiczny język Kościoła i przemieniła go w język poetycki. Musimy nadal znajdować słowa i obrazy, żeby wyrazić Jej rolę w naszych czasach; współczesny człowiek musi wciąż podążać drogą metafory, która poruszyła serca ludzkie.

Jedno święto szczególnie zaprasza kaznodzieję do sięgania po metaforę: Ofiarowanie Najświętszej Maryi Panny w świątyni (21 listopada) oparte na legendzie zawartej w Protoewangelii św. Jakuba. To święto pochodzące ze Wschodu, mające korzenie w świątyni poświęconej Maryi w Jerozolimie w 543 roku, zaprasza kaznodzieję, żeby identyfikować Boga Izraela, który przyszedł zamieszkać w świątyni (Zach 2, 14–17), z Bogiem Emmanuelem, który przychodzi zamieszkać w ciele Maryi. Artyści przedstawiają trzyletnią Maryję idącą radośnie, aby służyć w świątyni, zostawiającą rodziców bez oglądania się wstecz. Mimo że jest to historycznie niemożliwe, możliwa jest interpretacja tego obrazu w sposób poetycki. Wizerunek tej młodziutkiej dziewczyny, wkrótce mającej stać się świątynią żyjącego Boga, słuchającej i uczącej się od świątyni zbudowanej z kamienia, zaprasza wszystkich wiernych do rozważenia własnej tożsamości jako świątyni Ducha i Ciała Chrystusa²⁰.

Zakończenie

Podsumowując, możemy powiedzieć, że w przepowiadaniu jest miejsce na tylko jeden obraz Maryi – autentyczny, ukazany na kartach Ewangelii. Maryja to osoba niezwykła: zasłuchana w słowo Boga, dialogująca z Nim, uczy nas modlitwy; pokorna Służebnica z niezwykłą ufnością do Boga potrafi odczy-

²⁰ *Preaching*, s. 162–167.

tywać znaki czasu, zachowując i rozważając w sercu wydarzenia, w których uczestniczy (Łk 2, 19); jest również Nauczycielką w przeżywaniu cierpienia. W przepowiadaniu maryjnym trzeba pamiętać o hierarchii przywilejów Maryi oraz mieć na uwadze urealnienie Jej obrazu²¹.

Bibliografia

- Dyk S., *Co głosić, aby uwierzyli? Studium homiletyczne Lekcjonarza mszalnego*, Lublin 2013.
- Głowa W., *Teksty formularzy mszalnych źródłem przepowiadania homilijnego*, w: *Diligis Me? Pasce. Księga jubileuszowa dedykowana Biskupowi sandomierskiemu Wacławowi Józefowi Świerzawskiemu na pięćdziesięciolecie święceń kapłańskich 1949–1999*, Sandomierz 1999, s. 346–380.
- Hahn S., *Maryja. Mama i Królowa*, Częstochowa 2015.
- Koperek S., *Liturgia źródłem przepowiadania*, w: *Liturgia i przepowiadanie*, Kraków 2010, s. 115–126.
- Kulczycka A., ... *o Maryi jako wzorze kobiecości*, „Homo Dei” 4 (2007), s. 104–113.
- Napiórkowski A.A., *Maryja jest piękna. Zarys mariologii i maryjności*, Kraków 2016.
- Napiórkowski S.C., *Pobożność maryjna*, w: *Leksykon pedagogiki religii*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 577–580.
- Paweł VI, *Adhortacja apostolska o należyтым kształtowaniu i rozwoju kultu Najświętszej Maryi Panny Marialis cultus*, Rzym 1974.
- Rahner K., *Mary Mother of the Lord*, New York 1963.
- Salij J., *Rozgniewany Bóg i miłosierna Matka*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/praca_nad_wiara/rozniewany.html (dostęp: 10 czerwca 2020).
- Wallace J.A., *Preaching to the Hungres of the Heart. The Homily on the Feats and the Rites*, Collegville, Minnesota 2002.
- Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.

²¹ A. Kulczycka, ... *o Maryi jako wzorze kobiecości*, „Homo Dei” 4 (2007), s. 104–113.

Streszczenie

Przepowiadanie w uroczystości, święta i wspomnienia maryjne

Kazania i homilie odgrywają ważną rolę w krzewieniu kultu i miłości do Maki Najświętszej. Mogą one uczyć i wychowywać do prawdziwej, zgodnej z oczekiwaniami Magisterium Kościoła pobożności maryjnej. Amerykański redemptorysta James A. Wallace wskazuje, że w przepowiadaniu możemy przedstawiać działanie Maryi podobnie jak w przepowiadaniu o świętych. Proponuje ukazać Maryję jako: model (wzór ludzkiej odpowiedzi na drodze do zbawienia), zwierciadło, mentorkę (nauczycielkę, wychowawczynię, mistrzynię, przewodniczkę duchową) i jako metaforę.

Summary

Preaching in celebrations, holidays and Marian memories

Sermons and homilies play an important role in promoting devotion and love for the Blessed Mother. They can teach and educate to true Marian devotion, in line with the expectations of the Church's Magisterium. American Redemptorist James A. Wallace points out that in preaching we can show the action of Mary as in preaching about the saints. He proposes to present Mary as: a model (a model of human response on the way to salvation), a mirror, a mentor (teacher, educator, master, spiritual guide) and as a metaphor.